

مجموعه آثار آیت الله العظمی

ادبی و سیاسی رساله‌ها اسبوعیه در

۳۱ نجی سنه

۲۸ محرم ۱۳۳۰

پنجشنبه

جزء عدد : ۱۳۰

رجال سیاسیه عثمانیه

(مابعد عن جزؤ ۱۲۹)

شاملد لاقور ، برفرانسز ایله عالی پاشا مرحوم آرسنده بر ملاقات اجرا
ایتدیریور ، و اوصرمده بر خیلی شیر اوزرینه مداوله افکار ایدیلیور .
بوفرانسز عالی پاشایه ، عالی پاشاده اولیان بعض شیر اسنادندن بیله چکنیور .
از جمله ، ترقی اوزرینه ایدیلان مصاحباتک خاتمہ سنده عالی پاشایه شو سوزلری
سویله تیور : " چوق کیروده قاله یغز ایچون بز بلا توقف یوریملی بز . و سرعتله
یوریملی بز . لکن چابوق یوریه جکز دیه بخار قزغانلرمزی ده بر هوا ایتملی بز . "
فرانسز بو قوله شو ملاحظه یی تردیف ایلور :
" بر چوق آدم لر غندنده عالی پاشا (اسکی ترک) فرقه سینک ریسی در .
حتی مشارالیهک بر ایشه تشبث ایده جکی زمان ، او ایش حقنده منجمندن استخراج
طابت امور ایتدیکی ده مرویدر . عالی پاشا کوکنه قدر بر ترکدر . بویله اولمقله
برابر کندیسنده تعصبدن اثر یوقدر . "

ایشته شامله لاقور کچی جدی بر صاحب قلم بیله شرقه دائر خامه ران بیان اولدینی زمان بودرلو مالایعنیاتی بلا تأمل قبول واعلاندن چکنمور . چونکه شرق دینلجه هر درلو غرائب احوالک اوراده رایکان اولدیغه حکم اولنور . بو جهتله وسعت خیال اصحابی حبیبی قبه ایدرک تللیوب بوللامقدمه اهل ایتمز .

عالی پاشایه (اسکی ترک) صفتی ویرلمسی محافظه کارلقدن کنایه اولسه کرک . فی الحقیقه مشارالیه افکار تعصبیه اصحابیله ترقیوراندن بعضلرینه کندینی بکندیره . یلش ایدی . فقط معارف عصریهیه تأمین انتساب ایدمک بردارالعلم بیله تأسیس ایتمامشدر . شورای دولتک تنظیم ایتدیکی معارف عمومی نظامنامه سی آنک زماننده ابکمیته محکوم اولمش و برکوی مکتب ابتدایی بیله کشاد ایدلنامشدر . بوحقیقته نظراً عالی پاشا بخار ترقی بی استحصاله مخصوص اولان قزغانی بر هوا ایدمک درجهده تضییق دکل ، درجه عادیده تسخین بیله ایتمامشدر .

رفیق ورقی اولان فؤاد پاشا مرحوم ایسه لزوم کوردکجه فرانسه سفیرینک نخوتی اوقشامق و اوجنجی ناپولیونه جمیله کوسترمک یولنده اولسون برایکی مؤسسه معرفت وجوده گتیرمشدر . برنجیسی مکتب سلطانی ، ایکنجیسی دارالفنون عثمانیدر . اولکیسینی موسیو بورمی توسط ایدرک سلطان عبدالعزیزک پارس سیاحتی الجا آتندن بر اثر ترقی صورتنده ناپولیونی تطبیقاً وجوده گتیرمشدر .

ایکنجیسی ایسه السنه اجنبیهیه انتسابی اولیان طلبه علمی معارف جدیددن حصه دار اتمک اوزره صرف بر مؤسسه اسلامی صورتنده کشاد ایلشیدی . واقعا کشادنده بر حیات دکلدی . فقط تأسیسی اراده سنی موقع اقتدارده ایکن فؤاد پاشا استحصال ایلشدر .

عالی پاشایی، تشبثاننده عاقبت کاره وقوف ایچون منجمه مراجعت ایتدیره مک قدر احق کوسترمک ، صکرده آنده ذره قدر تعصب اثری اولدیغنی تأمین اتمک غریب بر تضاد تشکیل ایدر . واقعا بروقتلر ارکان حرب هیئته بدل اردوده منجم بولندیران و آنک رایله حرکت ایدن اردو مشیرلرمز کورلمشدر . فقط تنظیماتدن صکره مسند صدارتی احراز ایدن وزرا مزک ، قوناقلرنده حقوق مشاوری قبیلندن

برده منجم بولندیغنی یلیوردق. (سن بارب) مکتبندہ اکیال تحصیل ایدن عالی پاشانک ایسه بوکی اسنادات غریبیه هدف اوله یلیسنی هیجده خاطرہ کتیر مامشدک .

عالی پاشا غایت فطین و فطاتی ایلہ برابر مسسلیک محافظہ کاریده ثابت و مکیں ایدی . اجتہادی هرندن عبارت اولورسه اولسون بز ادعا و اثبات ایدہ بیلیرزکہ مشارالیه افراط ذکاوت و درایتلہ مجبول اولان کنجیری قطعاً صحابیت ایتماشدرد . صحابیت شویله طورسون وسیلہ بولدقچہ انکسار شوق و هوسلرینہ چالشعشدر .

فرانسز سیاحی عالی پاشا ایلہ اولان ملاقات و مکالمہ سنہ ختام و یروبدہ مشار- الیہ و داع ایتدکن صکرہ قایغندہ ، بوغاز ایچنک ایکی ساحلی آرہ سنندن عمر- شتابان کی جریان آیدن آب روانک لطافتیلہ مسحور اوله رق کندی کندینہ شویله بر ملاحظہ دہ بولنیور :

« مدینت حاضرہ ننگ حرارت حیاتی آندیرر بر فعالیت اظهار ایدن طرز معیشتی ، بودرجہ مستغرق راحت اولان ، بودرجہ مألوف استراحت بولنان برخلقه نصل قابل تطبیق اوله بیلیر ؟ » زار بوملاحظہ دن صکرہ - عالی پاشا مسسلیکنک یک موافق حال و مکان بولندیغنی اعتراف و تصدیقہ مجبور اولیور .

۱۲۷۴ دن ۱۲۸۸ زہ قدر اون درت سنہ - فؤاد پاشا مستثنا اولق اوزرہ - اهمیتسز برقاج رقییدن ماعدا عزمنندہ هیچ برمانعہ تصادف ایتیمان عالی پاشانک منفرداً مشغول اولدینی بر حادثہ داخلہ کرید مسئلہ سی ایدی . واقعا ۱۲۷۶ اواخرنده شام حادثہ سی ظهور ایتیش ایسه دہ آنک اطفا سنی منفرداً فؤاد پاشا درعهده ایتیش اولدینندن ، عالی پاشا اوغاللہ ایلہ اشتغال ایتماشدرد .

ایشته بو مدت ظرفندہ عالی پاشا غایت آسوده بروقت کچیرمش و هله ۱۲۸۳ دن تاریخ وفاتی اولان ۱۲۸۸ زہ قدر بلا رقیب و کیل مطلق بولنش ایکن ملکک کرک مادی ، کرک معنوی رقیسنہ خدمت ایدہ چک تشبثات فعلیہ دہ بولنماشدرد . حال بوکہ مملکت او تاریخده رحیق معرفتله نشوویاب فیض و کمال اولمش برچوق سرمستان ترقی به مالک ایدن . آنلرک دلالت و معاونتیلہ بو مملکت شهراہ سعادتہ انہاج اوله بیلیر و آز بر زمان ظرفندہ برچوق آثار فعلیہ سی کوریلوردی .

بروختگی یکی عثمانلیلرک (قابلوغه یوریشی) ایله توصیف ایتدکاری بومسلک -
عطالت انما . ملتک فعالیت دماغیه سنی عادتاً او یوشدیرمش و افکار جدیده اصحابی
کوردیکی یرده ازوب محوایدجک قدرته مالک برطاقم اشراء خفیه، ملت کیسه سندن
ابدال اولنان پارملره بسلغمش ، و ایشته اق مثال فاسد ، مؤخر آ عبدالحیدرک اداره
ایتدیکی دور استبدادی تولید ایلشدر .

بوگون متأثرانه قحطندن شکایت ایتدیکمزرجال قوممژک کوکی ده‌ها او زماندن
قوریمغه باشلامشدر . چونکه موجود اولانلر بالطبع برر بررفنایاب اولدینی حالده
اقبال مملکته حصر مساعی ایدجک ارباب استعداد پرورش بوله مدیغندن مملکتک
امید آتییی دخی بو صورته محو اولمشدر .

ایشته تاریخ استبدادی یازه جق اولانلرک مرجع تبع و تدقیق ، رشید پاشانک
استخلاف ایتدیکی شا کرد سیاستک برنجیسی اولان عالی پاشا دور اقبالی در .
ظن ایدیلیرکه رشید پاشا تنظیمات خیریه سنی، اقتدار سلطتی پادشاهلردن نزع
ایله اخلاقه حصر اینچون اعلان ایلشدر .

عالی پاشانک استقلالی اورتبه بی بولمش ایدی، که سلطان عبدالعزیز بیله آنک
زبون تمکین و اراداتی اولمش ، اونه تدبیر ایدرسه آتی قبول و اجرایه مجبور بولشمش ایدی.
ضیاءپاشا مرحومک ظفرنامه ده انشاد ایتدیکی شوبش مصراع، صورته هزل
و تهکم اشراب ایتدیکی قدر معناده برحقیقت افهام ایدر :

شه دوران ایله یوق بینته حائل پرده
یاد اولنماز شو قدر وارکه آدی منبرده
یوقسه اول رتبه یوریر حکمی که هر بربرده
پادشاهک آدی واردر یالکیز دیلرده
ذاتیدر تخت حکومتده حقیقی فعال

(مابعدی وار)

ابوالضیا

